

**Suomesta on hävinnyt
kuivatuksen takia noin
4000 kosteikkoa.**

Kadonneen kosteikon metsästäjät

Vesiensuojelun ja riistanhoidon tavoitteet voidaan yhdistää kosteikoilla. Laaja-alaiset kohteet toimivat parhaiten kiintoaineiden pysäyttäjinä ja ne ovat oivia poikueympäristöjä vesilinnuille.

Rutakot ja mutakot, sammakkolammet ja savikuopat – ketä ne kiinnostavat?

Ainakin Pohjanmaan riistanhoitopiiriä, joka juuri nyt metsästää kadonneita kosteikoita Etelä-Pohjanmaan ja Pohjanmaan TE-keskukselta haetun hankerahan turvin.

Kosteikkokoordinaattori Pirita Yliahon kohdelistalle on päätynyt jo noin 150 metsästyseurojen ilmiantamaa kosteikkoa. Jatkossa niitä on tarkoitus kunnostaa siellä, missä maanomistaja ja metsästyseurat löytävät yhteisen sävelen, eikä kunnostuksesta koidu haittaa maa- ja metsätaloudelle.

”Ja kuule sorsia lähtee parvittain”. Uskoisikohan tuota Mattia... Pohjanmaan riistanhoitopiirin kosteikkokoordinaattori Pirita Yliaho ja Etelä-Pohjanmaan metsäkeskuksen luonnonhoitopäällikkö Matti Seppälä metsäojitusalueen vesiensuojelukosteikolla Seinäjoella.

▲ Pohjanmaan monivaikuttaiset kosteikohankkeen tavoitteena on vuoden 2008 aikana kartoittaa riistanhoitopiirin alueella sijaitsevat umpeutuneet tai muuten kadonneet, ennallistamiskelpoiset vesialueet ja löytää myös kokonaan uusia, perustettavia kosteikoita. Kunhan parhaat kohteet ensin kaivetaan esiselvityksellä esiin, on tarkoitus polkaista käyntiin myös jatkohanke, joka avaisi rahahanat käytännön kunnostusten toteuttamiselle.

Kunnostetut kosteikot ovat metsästäjien ja riistanhoitajien näkökulmasta loistavia poikueympäristöjä ja tietysti myös metsästyskohteita, mutta kosteikoista on hyötystä myös maa- ja metsätalouden vesiensuojelun näkökulmasta. Yhtenä hankkeen ideana onkin ojitusalueiden valumavesien johtaminen perustettaviin kosteikkoihin, joissa ojavesien kiintoaineet laskeutuvat ja ravinteet sitoutuvat kasvillisuuteen sen sijaan, että ne valuisivat järviin ja jokiin.

Tulos: korjattavia kosteikoita riittää

Keväällä 2008 lähetettiin noin 450 kosteikkokyselyä kaikille riistanhoitopiirin alueen metsästyseuroille, kalastuskunnille, metsäkeskuksen toimistoille, metsänhoitoyhdistyksille sekä lintu- ja luonnonsuojeluyhdistyksille. Vastauksia saatiin runsaasti ja niitä saapuu riistanhoitopiiriin edelleen. Lähes jokaisesta pohjalaiskunnasta löytyi järvi tai pari, joiden kuivatuksen ja ojituksen avulla on aikoinaan haviteltu lisää peltomaata. Usein kävi kuitenkin niin, että järvi hävisi, eikä kunnollista peltomaata saatu ja nyt kohteet ovat pajun valtaamia vesijättömaita. Osa niistä on kymmenien hehtaarien laajuisia ja monia voitaisiin kunnostaa sorsaparatiiseiksi ilman, että kunnostuksista aiheutuisi suurempaa haittaa maa- ja metsätaloudelle.

Innokkaimmin kyselyyn vastasivat metsästyseurat ja kalastuskunnat, joiden kautta saatiin tiedot kaikkiaan 128 kosteikkokohteesta. Sen sijaan oli yllättävää, että lintuharrastajat ja luonnonsuo-

jeluyhdistykset eivät ilmoittaneet yhtään kohdetta? Kysely oli suunniteltu niin, että vastausten perusteella voitaisiin laatia mahdollisten tulevien lintuvesikunnostusten ranking-lista.

Valitettavasti kaikista ilmoitetuista kohteista ei saa hyviä vesilintuympäristöjä vaikka niiden kunnostamiseen satsattaisiin rahallisesti suuria summia. Karuja sammaloitumalla umpeenkasvaneita alueita ei yleensä kannata kunnostaa, sillä niihin ei kehity vesilintujen suosimaa monipuolista kasvillisuutta eikä poikueiden ravinnokseen vaatimaa rikasta vesiyhteisöä. Kyselyn tulosten perusteella on mahdollista kohdistaa voimavarat oikeille kohteille.

Tulos: huippukohteitakin kymmeniä

Kyselyn avulla pyrittiin löytämään etenkin vesilinnuille parhaiten sopivia, kasvillisuudeltaan reheviä ja laaja-alaisia kohteita, jotka lisäksi olisivat kunnostettavissa edullisin kustannuksin eli pääasiassa patoamalla. Tällaisia ”huippukohteita”

Tästäkin on kysymys: vedet rehevöityvät ja tarvitsevat hoitoa. Pohjanmaan luonnonsuojelupiirin piirisihteeri Teemu Tuovinen on metsä- ja kalamies itsekin. Kuvassa on käynnissä tammukkapuron kutusarikon kunnostus, sillä ojitusalueiden kiintoaineet ovat liettäneet kutusärkät. Kosteikoilla voidaan puhdistaa valumavesiä, jotta liettyminen vähenee.

Metsästyssseurat ja maanomistajat voivat yhdessä toteuttaa laajojakin luonnonhoitohankkeita toimivien yhteistyösuhteidensa turvin.

löydettiin 31 kappaletta. Keskitason ennallistamiskohteita ilmoitettiin 58. Loput kohteista olivat karuja ja kalliita kunnostaa.

Tyypillisimpiä pohjalaiskohteita ovat kyselyn mukaan umpeenkasvaneet, kortteen valtaamat järvenlahdet, maatalousympäristöjen vanhat savonottokuopat ja pajuttuneet järvikiviöt. Innokaimmin kohteita ilmoitettiin seuraavien pohjalaisriistanhoitoyhdistysten alueilta (hatunnosto niiden metsästäjille!):

- Evijärven-Kortesjärven rhy, 19 kpl
- Isojoen-Karijoen rhy, 10 kpl
- Jalasjärven rhy, 10 kpl
- Kannuksen rhy, 10 kpl
- Lappajärven-Vimpelin rhy, 10 kpl
- Alajärven rhy, 9 kpl
- Perhon rhy, 8 kpl
- Kauhavan rhy, 7 kpl

Laajaa yhteistyötä kosteikkojen hyväksi

Hankkeessa ovat mukana toimijoina myös Etelä-Pohjanmaan metsäkeskus sekä Etelä- ja Keski-Pohjanmaan Pro-Agriat (entiset maaseutukeskukset), joille on maaseudun kehittämis-toimintansa ohessa kertynyt merkittävästi tietoa

kunnostuskelpoisista kosteikoista. Kyselyn tuloksia täydentämään on tarkoitus tehdä poimintoja metsäkeskuksen paikkatietokannoista, joista löytyy alustavien arvioiden mukaan jopa satoja metsäalueiden reheviä kosteikko kohteita. Riistanhoitonäkökulmasta kiinnostavimpia ovat rehevät tulvaniityt, joita voitaisiin padottaa laaja-alaisiksi kosteikoiksi, siellä missä kohde ei haittaa metsätaloutta. Tulevaisuudessa voi olla mahdollista kehittää tällaisten kohteiden luonnonhoitorahotusta metsäluonnon hoidon ja vesiensuojelun hyväksi.

Hankkeen asiantuntijaryhmään on kutsuttu myös alueen luonnonsuojelupiiri ja alueellisten lintutieteellisten yhdistysten edustajia sekä tärkeänä viranomaiskumppanina Länsi-Suomen Ympäristökeskus. Kosteikkojen kunnostaminen vaatii aina tiivistä yhteistyötä ympäristöhallinnon kanssa.

Metsien kosteikkokonkari

Etelä-Pohjanmaan metsäkeskus on alueellaan aktiivinen toimija ja metsäkeskus ansaitsee kunniainiminnan aktiivisesta toiminnasta monien metsäluonnonhoito hankkeiden edistämiseksi. Valtakunnallisesti tarkastellen näitä hankkeita on ollut eniten juuri Etelä-Pohjanmaan metsäkeskuksen alueella ja niiden moottorina on toiminut luonnonhoitopäällikkö Matti Seppälä. Hän on

erikoistunut etenkin kosteikoihin, joilla käsitellään metsätalouden valumavesiä.

-Metsäkeskus on viimeisen kymmenen vuoden aikana toteuttanut 25 metsätalouden vesiensuojelun kosteikko kohteita, joista lähes kaikilla on merkitystä myös riistalle. Laajin kosteikko on 8 hehtaaria, pienimmät 0,2 ha, Seppälä kertoo.

Parhaillaan metsäkeskus pohtii yhdessä riistanhoitopiirin, ympäristökeskuksen ja alueen maanomistajien kanssa voitaisiinko Peräseinäjoen Ojajärvi palauttaa vesilintualueeksi. Samalla Ojajärvi toimisi myös maa- ja metsätalouden vesiensuojelukohteena. Asia liittyy metsäkeskuksen luonnonhoitohankkeeseen, jonka suunnittelualueella Ojajärvi sijaitsee. Toivottavasti asia etenee, sillä kohde on aikoinaan ollut rikas lintujärvi, jota on aikoinaan hoidettu niittämällä karjan rehun saamiseksi. Vanhat isännät muistelevat vieläkin, että aikoinaan vesilintuja oli Ojajärvellä niin paljon, että viikatteella niitettäessä lintujenkin kauloja katkeili ikävän paljon... Niiton ja karjan laidunnuksen loppumisen myötä järven kasvi- ja lintumaailma köyhtyi ja umpeenkasvu kiihtyi. Kunnostuksen tarve on nyt huutava. Kunnostuspohdinnoissa edetään kuitenkin täysin maanomistajien näkökulmien mukaan, kuten riistanhoitopiirin ja metsäkeskuksen hankkeissa on aina totuttu tekemään. Yksimielisyyden löytäminen on perusedellytys esiselvityksissä löydettyjen kosteikkojen hoidon aloittamiselle.

Lähtölaukaus kosteikkojen kukoistukselle?

Riistanhoitopiirin kosteikkokartoitushankkeesta on kiinnostunut myös Pohjanmaan vesiensuojeluyhdistys, jonka toiminnanjohtaja Eeva-Kaarina Aaltonen on hankkeen asiantuntijaryhmän kokouksissa vihjannut, että parhaiden kohteiden kunnostamiseen saattaisi löytyä rahallista tukea yhdistyksen hallinnoimista Kyrönjoki-, Lapuanjoki ja Ähtävänjoki-rahastoista.

Eselvityksen tavoitteena on olla lähtölaukaus suunnitelmalliseen kosteikkoluonnon hoitoon Pohjanmaalla. Sen myötä aletaan riistanhoitopiirissä valmistella jatkohanketta, jolla pyritään löytämään rahoitusresursseja parhaimpien löydettyjen kohteiden kunnostuksen suunnitteluun ja käytännön toteuttamiseen. Tasokkaiden kunnostussuunnitelmien laatimiseen vaaditaan vesistö-rakentamisen ammattitaitoa, joka on kohtalaisen arvokasta hankkia. Kallista on myös kosteikkojen käytännön kunnostaminen. Mikäli kadonneita kosteikkoja aiotaan palauttaa, on siihen saatava tuntuvasti nykyistä enemmän rahallisia resursseja, muuten esiselvitys jää pelkäksi paperiksi. Tärkein kunnostuksen elementti on kuitenkin maanomistajien ja kyläläisten kiinnostus oman lähiluontonsa hoitoon. Ilman niitä ei saada yhtään kosteikkoa kuntoon.

Maanomistajien ehdoilla

Metsästyssseurat ja maanomistajat voivat toteuttaa laajojakin luonnonhoitohankkeita toimivien yhteistyösuhteidensa turvin. Metsästyssseuroissa on perinteisesti tehty paljon talkootyötä riistanhoidon edistämiseksi ja kosteikkoalueen kunnostaminen vaatii aina maanomistajan suostumuksen. Riistanhoitopiirin hankkeessa kosteikkojen jatko hoitoa suunnitellaan vain niillä kohteilla, joissa alueen maanomistajat antavat siihen suostumuksensa ja hoito voidaan toteuttaa siten, että toimenpiteet eivät häiritse maa- ja metsätaloutta. ▼

Jarkko Nurmi

riistapäällikkö, Pohjanmaan riistanhoitopiiri

Metsästäjäorganisaatiolle oma ohjelma

• Pohjanmaan riistanhoitopiiri on Maa- ja metsätalousministeriön toimeksiannosta valmistellut tänä vuonna Metsästäjän Keskusjärjestön ja riistanhoitopiirin toimintaohjelmaa, jonka on tarkoitus tukea MMM: n laatiman kosteikkostrategian käytännön toimien toteuttamista. Paperin ei haluta jäävän vain painomusteeksi, vaan rapa halutaan pistää roiskumaan rämettyneillä kosteikoilla – ympäri Suomen. Pohjanmaan kosteikkohankkeen kokemukset toimivat tavallaan pilottina valtakunnallisen työn aloittamiselle.

Suunnitelma on laadittu pikavauhtia kevään 2008 aikana ja siinä esitetyt toimenpiteet on punnittu tärkeiksi myös Maa- ja metsätalousministeriössä, sillä toimenpideohjelma sai Maatilatalouden kehittämisrahastosta 100 000 euron rahoituksen vuosille 2008 ja 2009.

Hankkeen toimintalistalle kuuluu muun muassa riistakosteikoihin keskittyvän oppaan teko, kosteikkokartoitusten teko kaikissa maamme riistanhoitopiireissä, valtakunnallisen kosteikkokartoitusraportin tekeminen ja uudenlaisen sidosryhmäyhteistyön luominen kosteikkojen kunnostamisen edistämiseksi.

Tärkein hankkeen osio liittyy tässäkin artikkelissa mainittuun ongelmaan: kosteikkojen kunnostuksen suunnittelu ja käytännön toteuttaminen on kallista puuhaa ja nykyisiin rahoitusmahdollisuuksiin liittyy monia ongelmia. Ensi vuoden aikana olisi tarkoitus sorvata kosteikkostrategian tueksi miljoonaluokan hankehakemus, josta esimerkiksi riistanhoitopiirit voisivat hakea rahoitusta metsästyssseurojen esiselvityksessä löytyneiden kohteiden kunnostuksen suunnitelman laatimiseen tai käytännön toteuttamiseen.

Toivottavasti kaikki maamme metsästyssseurat lähtevät innokkaasti mukaan hankkeeseen. Ainakin Pohjanmaan riistanhoitopiirissä kosteikkoinnostus on ollut kouriintuntuva: kunnostuskohteita ilmoitettiin paljon ja ensimmäiset kyselyt kunnostusten rahoitusmahdollisuuksista tulivat jo kyselyn postitusta seuranneella viikolla. Riistanhoitopiirin kosteikkokoordinaattori Piritta Yliaho on ollut kesällä piirin ylivoimaisesti tavoitelluin henkilö... aina puhelimesa.

Metsästyssseurat voivat parhaiten edistää kosteikkostrategian käytännön toteutusta vastaamalla innokkaasti postilaatikkoon lähiaikoina kolahtavaan kyselyyn. Ilmoitettujen kohteiden joukosta valitaan myös rahoitettavat hankkeet, mikäli isommalle hankkeelle saadaan rahoitus ensi vuoden aikana.

Kansallinen riistataloudellinen kosteikkostrategia

• Kosteikkojen ekologinen merkitys on noussut Suomessakin keskustelun ytimeen. Jopa pääministeri peräsi taannoin haastattelussa pikaisia ja toimivia keinoja kosteikkojen määrän lisäämiseen. Niiden avulla voitaisiin parantaa vesiensuojelun tilaa. Lisäksi Lipposen kakkoshallituksen valmistelemissa Itämeri-ohjelmassa asetetaan tavoitteeksi jopa 20 000 kosteikon perustaminen. Maa- ja metsätalousministeriön riistaosasto on tehnyt näiden tavoitteiden edistämiseksi suunnitelmallista työtä valmistelemalla Kansallista riistataloudellista kosteikkostrategiaa. Sen ydinajatuksena on luoda työkalupakki kosteikkojen hoidon ja kunnostamisen käytännön edistämiseksi.

MMM:ön strategian perusajatus on hyvin käytännönläheinen: metsästäjät ja maanomistajat ovat ne sidosryhmät, jotka kykenevät toteuttamaan merkittäviäkin luonnonhoitohankkeita. Metsästäjillä on mittava riistanhoidon talkootyön perinne, heillä on toimiva ”joukkue” (metsästyssseura) jokaisessa suomalaisessa maaseutukylässä ja ennen kaikkea heillä on toimivat yhteistyösuhteet alueen maanomistajien kanssa. Kunnostuksiin vaaditaan aina maanomistajien lupa. Strategia pyrkii löytämään keinot näiden kahden sidosryhmän yhteistyön tukemiseksi. Kunnostetuilla kosteikoilla on tietenkin tarkoitus – kuten riistataloudellinen-sana vihjaakin - myös metsästä ja harrastaa muuta riistanhoitoa.

Paljon on jo työtä tehtykin, sillä metsästäjät ovat metsästyssseuratutkimusten mukaan kunnostaneet jo noin 2000 kosteikkoa vuosikymmenten varrella. Tätä olemassa olevaa aktiiviteettia halutaan entisestään lisätä ja ulottaa sitä yhä laajempien kosteikkoalueiden kunnostamiseen. Elinympäristöjen hoito on vain yksi osa laajaa strategiaa, jossa käsitellään myös laajempia vesilintujen metsästyksen ja kantojen hoitoon liittyviä kysymyksiä. Se on siis eräänlainen kosteikkojen ja vesilintujen yhteinen hoitosuunnitelma, jossa yhdistyvät riistalaji- ja elinympäristökysymykset ja strategia tulee tulevaisuudessa määrittämään vesilintukantojen kestävän käytön ja hoidon kulmakiven.

Strategian tekoon on osallistunut laaja joukko asiantuntijoita seuraavista organisaatioista: Maa- ja metsätalousministeriö, Ympäristöministeriö, Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, Suomen Ympäristökeskus, Metsästäjän Keskusjärjestö, Pohjanmaan ja Pohjois-Savon riistanhoitopiirit, Suomen Metsästäjällitto, Metsähallitus ja Helsingin Yliopisto. Strategia on tarkoitus saada lausuntokierrokselle jo talven aikana.